

Hjertesukk post Ig Nobel

Lyden av håp som forlater legemet

Karl Halvor Teigen

Professor emeritus, Universitetet i Oslo

k.h.teigen@psykologi.uio.no

Nylig vant jeg Ig Nobel-prisen for forskning på sukking. Det er ikke så verst å være sjarlatan når man først er blitt grundig avslørt.

Sukkenes bro: Den venetianske broen *Ponte dei Sospiri* (1597) går mellom Dogepalassets avhørsrom og fengslet. Teigens definisjon av sukket som lyden av et håp som forlater legemet kunne nok ha blitt verifisert av fangene som fikk sitt siste glimt av den venetianske lagunen gjennom gittervinduene. Foto: Joe Shlabotnik / Flickr.com

Opprinnelig publisert i internavisen SV-nytt ved Universitetet i Oslo.

Jeg har snakket med flere kolleger som innrømmer at de har det på lignende måte. Vi nages av en hemmelig frykt for å bli avslørt en dag. Som sjarlataner. Som inkompetente. Som bløffmakere. Til syvende og sist.

Her har man studert rasjonalitet hos tissetrengte, ikke-smittsom gjesping hos østerrikske skilpadder, australske biller som parer seg med ølflasker, brannalarmer som kan vekke japanere med wasabispray, alt sammen utført av eksperter, på temaer med bred appell

La meg understreke at vi ikke har gjort noe galt. Vi har ikke plagiert andre, men vi *kan* ha kommet til å gjenta oss selv. Vi har ikke pyntet på data, men vi *kan* ha kommet til å pynte på hypotesene. Vi har naturligvis gjort flere analyser enn dem vi faktisk har rapportert, til gjengjeld har vi rapportert flere referanser enn dem vi faktisk har lest. Altså bare det vanlige.

Stein til varden?

Det alvorligere spørsmål er om vi er ordentlige forskere eller bare later som vi er det. Har vi bidratt med stein til varden, slik at de som kommer etter oss, har noe å bygge videre på, eller bare med noen fliser som ligger og vipper? Står tyngden av bidraget i stil med pokeransiktet vi satte opp idet vi leverte det fra oss? Vi har alle opplevd å bli grundig gjennomskuet og vel så det av nådeløse reviewere, men dette er en form for indre justis som foregår i lukkede rom og i beste/verste fall kan skåne forskeren fra offentlig vanære. Så vi takker og bukker og banner og sukker, og prøver igjen.

Undertegnede er inne i sitt siste år ved Universitetet i Oslo og hadde begynt å tro at han etter et passe langt liv som fusker i faget (forstå meg rett), dvs. som jevn produsent av papers i såkalte anerkjente tidsskrifter, uten noensinne å provosere frem overskrifter, underskrifter eller annen furor, hadde klart å holde seg skadefri. At han nå etter 45 års glideflukt under radaren, som det heter, kunne se frem til en ubemerket landing.

Hauk fra himmelen

Men så skjer det. Brått som hauk fra klar himmel stuper ned på et lemen i lyngen, inntreffer det en melding fra *Annals of Improbable Research* om at han er utpekt som en av ti til å motta høstens Ig Nobel-pris ved Harvard. Stor ståhei og tvilsom ære. Prisen er parodisk. Logoen viser Tenkeren som har tumlet ned fra sin pedestall. Han får det for en studie av sukking.

Hvem som har plukket den opp, aner jeg ikke. Den var diskré publisert i *Scandinavian Journal of Psychology* i 2008 og bare sitert én gang. Selv visste jeg den gang ingenting om sukking. Men på det tidspunkt da studien ble gjort, var det ingen andre som visste særlig mye heller. Det var selve poenget. Jeg var i beit for tema til en prosjektgruppe av psykologistudenter. Vi fikk den idé å studere noe nytt, og utrolig nok fantes det ingen, null, referanser i PsycLit til empiriske studier av sukking hos friske mennesker. Dermed slapp studentene å lese seg opp på bakgrunnslitteratur. De fikk blanke ark, uten fargestifter til.

Vi begynte med å spørre folk om deres oppfatning. Vi ba dem i ett eksperiment vurdere sukk på ulike følelsesdimensjoner. I den neste studien gjorde vi det mer konkret ved å forestille seg sukking i ulike situasjoner, noen ensomme og noen sosiale. Sukk hos *andre* ble typisk oppfattet som uttrykk for triste og sorgmodige følelser, men hvis man *selv* sukket, var det naturligere å tenke seg at man simpelthen var oppgitt over noen eller noe. Vi tok tipset og ga deltagerne i et tredje eksperiment et par blyant-og-papir-oppgaver som så lette ut, men var vanskelige. Den ene var faktisk uløselig. Så nesten samme hva de fant på, måtte de gi opp. Og som de sukket!

Sukkologi

Morsomt for oss. Morsomt å skrive artikkelen også, men hadde den blitt refusert, hadde det ikke vært noe å sukke over. Men den skled inn, reviewerne måtte for en gangs skyld ha sovnet i timen; de hadde vel ingen litteratur å bygge på eller hypoteser å forsvare de heller.

På vei over Atlanteren til Ig Nobel-seremonien melder anføktsene seg. Jeg leser meg opp på nyere sukkeforskning (for nå er det blitt fart i sakene) og finner en belgisk gruppe som har målt blodtrykk, muskelspenninger og selvsagt respirasjon hos frivillige og ufrivillige sukkere. De konstaterer at sukkes funksjon er resetting eller normalisering av pusten under stress. Det lyder besnærende og er godt dokumentert. Prisen for sukking burde gå til Elke Vlemincx og ikke til meg.

Fremme ved Harvard må jeg konstatere at vi har lite å fare med, selv blant parodiske prosjekter. Her har man studert rasjonalitet hos tissetrengte, ikke-smittsom gjesping hos østerrikske skilpadder, australske biller som parer seg med ølflasker, brannalarmer som kan vekke japanere med wasabispray, alt sammen utført av eksperter, på temaer med bred appell. I dette støyende selskapet blir våre sukk ganske bleke.

Jeg forklarer saken så godt jeg kan for en vennligsinnet CBS-journalist, og føler meg ganske rehabilitert når jeg neste morgen kan lese: «Karl Teigen's research [...] perhaps best embodies the spirit of the Ig Nobels. His study on why people sigh has no practical applications as far as he can determine. He and his students decided to study sighing simply because they found no one else had.»

Endelig avslørt

Er man ute av skapet, så er man ute av skapet. Ved presentasjonen på Massachusetts Institute of Technology to dager senere definerer jeg skamløst sukket som lyden av et håp som forlater legemet, og hevder at vi nå vil samarbeide med østerrikerne om sukking hos oppgitte skilpadder. Jeg slår fast at denne forskingen ikke kan brukes til noe som helst, og at vi har snudd opp ned på IgNobels slagord om å få folk først å le, og deretter tenke, ved å få folk til å tenke, og deretter sukke.

Det er ikke så verst å være sjarlatan når man først er blitt grundig avslørt. Det var vel på tide; det er nesten så man trekker et lettelsens sukk.

Fakta: Ig Nobelprisen

- Ig Nobelprisen er en parodi på Nobelprisen og utdeles hvert år i oktober – rundt samme tid som de ekte Nobelprisene offentliggjøres – for ti vitenskapelige bragder som «først får folk til å le, deretter til å tenke».
- Prisen blir organisert av det vitenskapelige, humoristiske tidsskriftet *Annals of Improbable Research*, og utdeles av en gruppe som inkluderer ekte nobelprisvinnere ved en seremoni ved Harvard-universitetet.
- De første Ig Nobelprisene ble utdelt i 1991, da for oppdagelser som «verken kan, eller bør, gjentas». Det deles hvert år ut priser i ti kategorier, både paralleller til de ekte Nobelprisene fysikk, kjemi, psykologi/medisin, litteratur og fred, men også folkehelse, ingeniørkunst, biologi og tverrfaglig forskning.
- Navnet er et ordspill på det engelske ordet «ignoble» (for uedel), og Alfred Nobels etternavn.

TIDLIGERE NORSKE PRISVINNERE

Kilde: Wikipedia